folklor/edebiyat, cilt:20, sayı:79, 2014/3

# TÜRK KURTULUŞ SAVAŞI'NDA ATATÜRK'ÜN TARİH VE MİLLET ANLAYIŞI

**Mustafa Oral***

Romantik tarih yazımının oluşumunda ulusal kurtuluş savaşları bir dönüm noktasıdır. Bundan sonraki süreçte ulusal bilincin ve ulusal kimliğin yeniden inşa edildiği, bunun için de her ulusun modern dünyaya yeni bir gözle baktığını görüyoruz. Çünkü bu savaşlar, millet açısından tarihte âdeta bir varoluş savaşımıdır. Dolayısıyla savaştan sonraki dönemde yeni, ulusal ve dinamik bir tarih anlayışı oluşturulması kaçınılmaz bir durum olarak görünmektedir. Bizdeki millî tarih anlayışı daha çok medeniyet tarihine vurguda bulunan tarihsel söylemlerle doludur. Bu tarih anlayışının temel argümanı özetle şöyledir: Geçmişte büyük medeniyetler kurulmasına katkıda bulunmuş veya kurmuş olan Türkler, bundan sonra medenî bir millet olduğunu bütün dünyaya gösterecektir. Bunu da tarih ve dil konusundaki çalışmalarla yapacaklardır. Çünkü Türkler, doğrudan ve dolaylı etkilemeyi özellikle dil ve kültür alanında yapmıştır. Bu çalışmalarla geçmişte ve günümüzde medeniyetler yaratmış, medenî bir millet olduğunu açıkça ortaya koymuştur. Bu oluşumda eskiden kalma bazı köhne kurul ve kurumlar yeniden organize edilmiştir.

* Prof.Dr. Giresun Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü. "Kemal Atatürk'te Tarih ve Millet Bilinci", *Türk Kültürü*, Nu.XLIII/501-502 (Ocak-Şubat 2005), s.24-34 makalemizin revize edilmiş biçimidir.

**Müdafaa-i Hukuk Tezleri**

Bu makalede Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusu *Kemal Atatürk*'ün Türk Kurtuluş Savaşı (1918-1923) döneminde ülkemizde ulusal ve modern anlamda bir millet ve tarih bilinci oluşturma gayretini ve bu konudaki temel yaklaşımını incelemek istiyoruz. Bunun için *kurtuluş* ve *kuruluş* düşüncesi veya felsefesi ve ulusal tarih bilinci üzerinde duruyoruz. Bu dönemin genel tarih bilincini ve algısını açıklamak için dönemin birincil nitelikteki metinlerini temel aldık. *Tarih bilinci*, kısaca ifade edersek, tarihi bilmek ve tarih denilen konunun ne olduğunu iyice kavramak demektir. Bir tarih bilinci edinmemizi sağlayan *tarih bilgisi*, bize bütün insanlığın ya da bir toplumun yaşam öyküsünü öğreterek, insanlığın olanaklarını bilmemizi veya olumlu olumsuz yönleriyle ulusun zaman içindeki serüvenini tanımamızı sağlar*.

Bu noktada kurtuluş ve kuruluş felsefesi, bir ulusal tarih bilincini beraberinde getirmiştir. Bu temel yaklaşımın ana çerçevesini savaşın önderi Kemal Atatürk çizmiştir. Türkiye Devleti'nin kuruluş ve kendini savunma felsefesi *Kemal Atatürk* kaynaklıdır. Atatürk'ün tarih üzerindeki çalışmaları *İstiklâl Savaşımızın kültür alanında devamı*** sayılabilir. Bu tarih anlayışının ilk belirtilerine, *müdafaa-i hukuk* derneklerinin faaliyetlerinde rastlamak mümkündür. Kemal Atatürk'ün tarih üzerinde çalışmaları işte bu ulusal bilinç oluşturma çabalarının bir parçasıdır. Bu konudaki yaklaşımını genel olarak Kurtuluş Savaşı döneminin ulusal gelişmeleri içinde açıkça görüyoruz.

Mütareke sonrasındaki koşullar, Türk milletinin bir kurtuluş savaşımı vermesini zorunlu kılmıştır. Bu savaşa giden yolda ilk önce kurtuluşu hukukî açıdan gerçekleştirme düşüncesi hâkimdir. Örneğin 29 Kasım 1918 tarihinde kurulan *Millî Kongre Cemiyeti*, Avrupa ülkeleri nezdinde Türklerin her türlü ulusal ve hukuksal haklarını savunmayı önemli bir konu olarak görüyordu. Bu amaçla cemiyet, 1919'da *Ahmet Cevat Bey*'in (Emre) Fransızca olarak yazdığı *Yabancılara Göre Eski Türkler* adındaki resimli eserini*** yayınlamıştır. Bu eser, Batı literatüründe Türk milletinin üstün karakteri ve meziyetleri lehinde yazılmış eserlerden bazı parçalar derlenerek hazırlanmıştır. Bu *compilation* eserle, Türklerin, azınlıklara karşı hoşgörülü davrandığı ve çağdaş bir millet olduğu gösterilmeye çalışılıyordu****. Benzer başka eserler de sonraki yıllarda kaleme alınmıştır. Bu eserlerle Türkler lehindeki Batılı aydınların fikirleri kullanılarak Türklerin kendine güveni sağlanmak isteniyordu.

1 Aralık 1918 tarihinde kurulan İzmir Müdafaa-i Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti ise, İzmir'in yabancılara verilmesini önlemek amacıyla savaştan sonraki barış ilkelerini ortaya koyan 8 Ocak 1918 tarihli *Wilson İlkeleri*'ne dayanarak söz konusu bölgenin çoğunluğunu Türklerin oluşturduğu savını kanıtlamaya çalışıyordu. Derneğin 13 Mart 1919'da yapılan toplantısında İzmir ve Aydın ilinde nüfus, emlak ve arazi çoğunluğunu Türklerin oluşturduğu belirtiliyor, bu nedenle bölgenin yabancı egemenliğine giremeyeceğinin karar altına alındığı vurgulanıyordu. Buna karşın, Yunan Başbakanı *Elefterios Venizelos*, Paris Barış Konferansı'na sunduğu 30 Aralık 1918 tarihli muhtırada Batı Anadolu'da ve

* Macit Gökberk, "Tarih Bilinci", Ömer Asım Aksoy Armağanı, Ankara, TDK, 1978, s.115.
** "Atatürk'ün Türk Tarih Tezi", **Atatürk Hakkında Konferanslar**, Ankara, TTK, 1946, s.55
*** Ahmed Djevad [Emre], **Les Turcs d'aprés les auteurs célébres**, İstanbul, 1919.
**** "Garp Müelliflerinin Şehadeti", **Vakit**, 12 Haziran 1335, s.2.

Doğu Karadeniz'de nüfus çoğunluğunu Rumların oluşturduğu düşüncesini ileri sürüyordu*. Doğu Anadolu'da ise büyük bir Ermenistan kurulmasına yönelik Ermeni çalışmaları, bu faaliyetlerden bir diğeridir.

Yunan yetkililer, emperyal hedeflerini gerçekleştirmek yolunda nüfus istatistiklerine özel önem verdiler. *Elefterios Venizelos*'un 30 Aralık 1918 tarihli muhtıradan sonra taleplerini ifade ve izah etmek için nutuk ve basın konferansı gibi dönemin temel propaganda araçlarına başvurdular. Söz konusu muhtırada, Kuzey Epir'in (Güney Arnavutluk), Trakya'nın, Batı Anadolu'nun, Pontus'un, Türkiye kıyısındaki Ege Adalarının ve Kıbrıs'ın Yunanistan sınırları içine katılmak istendiği görülüyor. Venizelos, bu isteklerini dile getirirken nüfus verilerini temel almış, ancak bunların güvenilirliği üzerinde durmamıştır**. Demek ki Yunan yetkililer tarihsel gerçekleri çarpıtarak emperyalist amaçlarını gerçekleştirmeye çalışmışlardır. Bunun karşısındaki *Anadolu Türkleri* ise tarihi *millî bir savunu aracı* olarak kullanmışlardır.

Çünkü *millî tarih*, bir milletin varoluşunu belirleyici en önemli unsurlardan biridir. Bu noktada ülkenin her yanında kurulan, ancak aynı merkezden yürütülen bir savunma söylemi izlenimi veren müdafaa-i hukuk teşkilatlarının ortaya koymaya çalıştığı tarihî ve güncel gerçekler, işte bu Yunan tezinin tam karşıtı bir niteliktedir. Bu tezleri daha sağlam ve güçlü biçimde Kemal Atatürk'ün nutuklarında okuyoruz.

**Şark Meselesi ve Türkler**

Mütareke dönemi olarak bilinen Mondros Mütarekesi (30 Ekim 1918) ile Yunan ordusunun İzmir'i işgali (15 Mayıs 1919) arasındaki dağınık ve belirsiz dönemde düzenli ve kararlı, üstelik ulusal bir savunma biçimini görmüyoruz. Kemal Atatürk, Samsun'a çıkışının ardından dağınık ve belirsiz bir duruş sergileyen *millî* dernekleri bir çatı altında toplayarak etkin ve ulusal bir nitelik vermeye çalışmış, *Türklük* duygusuna merkezî bir konum vermiştir. İzmir'in Yunan ordusunun işgali altına girmesi üzerine kaleme aldığı 22 Mayıs 1919 tarihli raporunda, Türklüğün yabancı tahakkümüne tahammülü olmadığını, fakat kurtuluşun milletin birleşerek ulusal egemenlik düşüncesini ve *Türklük* duygusunu rehber edindiğini bildirmiştir. Bu andan itibaren *millet* olgusunu millî kurtuluş savaşının odak noktası yapmıştır.

Kemal Atatürk, 23 Temmuz 1919'da Erzurum Kongresi'nin açılışında yaptığı tarihî konuşmada *tarihî millet* gerçeğini ve *millet-tarih* ilişkisini şöyle anlatıyor***: *Malûm hakayıktandır ki: Tarih; bir milletin kanını, hakkını, varlığını hiçbir zaman inkâr edemez. Binaenaleyh böyle bir nikab-ı bâtılın arkasından vatanımız ve milletimiz aleyhinde verilen hükümler, kanaatler muhakkak mahkûmu iflastır! Ve işte bütün bu menfur zulümlerden ve bu bedbaht acizlerden, tarihimize karşı reva görülen haksızlıklardan müteessir olan vicdan-ı millî nihayet sayha-i intibaını yükseltmiş ve Müdafaa-i Hukuku Milliye ve Muhafaza-i Hukuku Milliye ve Müdafaa-i Vatan ve Müdafaa-i Hukuku Milliye ve Reddi İlhak gibi muhtelif namlarla ve fakat aynı mukaddesatın temini siyaneti için tebarüz eden millî cereyan, bütün vatanımızda artık bir elektrik şebekesi haline girmiş bulunu-*

* Şerafettin Turan, **Türk Devrim Tarihi**, 1. Kitap, Ankara, Bilgi, 1991, s.110-111, 124-125.
** Dimitri Kitsikis, **Yunan Propagandası**, İstanbul, t.y., s.27-34.
*** **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri**, C.I, Ankara, AAM, 1997, s.2-3.

*yor. İşte bu şebeke-i azimkâranenin vücuda getirdiği ruhu celadettir ki mübarek vatan ve milletin mukaddesatını tahlis ve himayeye müstenit son sözü söyleyecek, hükmünü tatbik ettirecektir.*

Bu konuşması ile Kemal Atatürk, emperyalist devletlerin Türkiye'yi işgal stratejilerini tamamen kavramış olduğunu açıkça gösteriyordu. Ancak bir milletin, bizim gibi derin bir geçmişe sahip kadim bir milletin hakkının ise hiçbir zaman inkâr edilemeyeceğini belirterek tarihin *millî* niteliğini vurguluyordu. Milletimize karşı yapılan haksızlıklar ve verilen kararlar nedeniyle millî vicdanın harekete geçerek millî oluşumlar içine girdiğini, bütün ülkeye yayılan bir millî vicdan haline geldiğini, bunun vatanın ve milletin kurtuluşunu gerçekleştirecek olgu olduğunu belirtiyor.

Kemal Atatürk, Mondros Mütarekesi hükümleri arasında bulunan *Kilikya*, *Pontus*, *Toros* gibi deyimler konusundaki düşüncelerini de ilgililere bildirmiş, benzeri deyimlerin belirsiz kavramlar olmasından duyduğu endişeyi* açıklamıştır. Bu minvalde endişe kaynağı en önemli örnek *Pontus* deyimidir. Bu deyimle tam olarak hangi bölgenin kastedildiği anlaşılmıyordu; çünkü belirsiz bir deyimdir. Açıkça ifade edersek, Roma döneminde kullanılmış olan *Pontus* veya *Kilikya* gibi deyimler, şimdi bu bölgeler üzerinde emperyalist devletlerin isteklerine göre şekilleniyordu**. Bu belirsizlikler, ileriye yönelik *Büyük Yunan* idealinin etken konumundaki işaretleridir.

İkinci Meşrutiyet'in yıldönümünde 23 Temmuz'da Erzurum Kongresi'nin açılışında yaptığı konuşmada Atatürk, Türkiye'nin içinde bulunduğu koşulları, *tarih ve hadisatın sevki* olarak değerlendirmiş ve *tarih bir milletin kanını, hakkını, varlığını hiçbir zaman inkâr edemez* diyerek, ülkemiz aleyhindeki hükümlerin ve kanaatlerin iflasa mahkûm olduğunu, tarihine karşı yapılan haksızlıklardan müteessir olan ulusal duygunun örgütlenerek bir *millî cereyan* haline geldiğini açıklamış, işgalcilerin amaçlarını gerçekleştirme araçları içinde en önemlilerinin yabancı sermaye ve propaganda ile bunlara alet olanlar şeklinde belirtmiştir. Kemal Atatürk'e göre Batılılar, Doğu işlerini idare etmekte ve Doğulu ulusların zayıf yönlerini arayıp bulmakta ustadırlar***. Bu özet ve özlü sözleriyle Kemal Atatürk, emperyalist Batılı devletlerin Doğulu uluslar üzerindeki tahakküm metodunu çözmüş görünüyordu.

Ancak sanırım dönemin konjonktürel koşullarından veya doğrudan konuyla ilgili olmaması nedeniyle Batı'nın Doğulu uluslar üzerindeki tahakküm geçmişi üzerinde uzun uzadıya durmamıştır. Söz konusu kısa açıklaması bile aslında yeter de artar bile. Burada üzerinde ayrıca durulması gereken nokta şudur: Medenî Batı ile emperyal Batı arasındaki fark. Şark Meselesi yorumu, Atatürk'ün olaylara bakışındaki tarihsel perspektifin genişliğinin ve tutarlılığının bir göstergesidir. Bu, olayların gelişimine müdahalesini ve başında bulunduğu hareketin konumunu kavramasını kolaylaştırmıştır. Atatürk, ulusların hayatında mücadeleye, bu mücadelede kuvvet unsuruna önem verdiğini belirtiyor, sosyal Darvinci yaklaşımla şöyle açıklıyordu****:

*Hayat demek, mücadele ve müsademe demektir. Hayatta başarı kazanmak, mutlaka mücadelede başarı kazanmaya bağlıdır. Bu da maddî ve manevî* güç ve kudrete dayanır…

* Falih Rıfkı Atay, **Atatürk'ün Bana Anlattıkları**, İstanbul, Sel, 1955, s.73.
** Kitsikis, **Yunan Propagandası**, s.31.
*** Kemal Atatürk, **Nutuk (Vesikalar)**, Ankara, TTK, 1991, s.637-643.
**** Kemal Atatürk, **Nutuk**, Ankara, TTK, 1991, s.297-298.

Atatürk'e göre bu yaklaşımın devamı olarak bir de toplumca yapılan genel bir mücadele vardır ki, Doğulu ve Batılı kavimlerin mücadelesi buna örnektir. Tarihin çeşitli dönemlerinde Türklerin Batılı milletlere saldırıları, bir karşı saldırıyı davet etmiştir. Bu nedenle Anadolu Türklerini yeni saldırılara maruz bırakabilecek Panislâmizm, Pantürkizm gibi yayılmacı siyasetleri tatbik etme imkânı katiyen yoktur.

Kemal Atatürk, 7 Temmuz 1922 tarihli konuşmasında Kurtuluş Savaşı'nın tarihsel konumunu şöyle açıklıyor*: *Türkiye'nin bugünkü mücadelesi yalnız kendi nam ve hesabına olsaydı belki daha kısa, daha az kanlı olur ve daha çabuk bitebilirdi. Türkiye azim ve mühim bir gayret sarf ediyor. Çünkü müdafaa ettiği bütün mazlum milletlerin, bütün şarkın davasıdır ve bunu nihayete getirinceye kadar Türkiye, kendisiyle beraber olan şark milletlerinin beraber yürüyeceğinden emindir. Türkiye şimdiye kadar mevcut tarih kitaplarının icabatını (gereğini) değil, tarihin hakiki icabatını takip edecektir. Filhakika mevcut tarihlerin kaydettiği hadisat milletlerin hakiki efkâr ve amâli, harekâtı değildir. Şark milletleri kendi iradeleri, kendi hisleriyle hareket etmiyorlardı. Onların başında bir takım müstebit, keyfi hareket eden Çarlar, Hüdavendler vardı. Mazbutatı tarihiye daha çok onların tatmini hırsı için yaptıkları vekayidir. Biz onların hepsini yırtacağız, yeni bir tarih yapacağız.*

Bu yeni tarihin ulusal nitelikte olacağını düşünen Kemal Atatürk, bunun için ulusal sınırlar içinde modern bir ülkenin gelişimini öngörüyor. l Aralık 1921 tarihli TBMM konuşmasında Pantürkizm ve Panislâmizm siyasetlerinin Türkiye'nin ulusal çıkarlarıyla uyuşmadığını şöyle açıklıyor**: *Efendiler, büyük ve hayalî şeyleri yapmadan yapmış gibi görünmek yüzünden bütün dünyanın husumetini, garazını, kinini bu memleketin ve bu milletin üzerine celp ettik. Biz Panislâmizm yapmadık. Belki 'yapıyoruz, yapacağız' dedik. Düşmanlar da 'yaptırmamak için bir an evvel öldürelim!' dediler. Panturanizm yapmadık! 'Yaparız, yapıyoruz dedik, yapacağız dedik' ve yine 'öldürelim' dediler! Bütün dava bundan ibarettir.* Bu konuşmasında kullandığı *Panturanizm* deyimi konusunda yanlışlık vardır ki, aslında Pantürkizm karşılığında kullanmıştır.

Uygulama olanağı olmayan siyasi düşünceleri geçmişteki benzer örneklere dayanarak değerlendiren Kemal Atatürk'e göre düşüncelerin gerçekçi olup olmadığı konusunda en uygun ölçütlerden birisi ve belki de en önemlisi *tarihsel deneyim*dir.

Modern gelişmelere en uygun siyasetin, ulusal politika olduğunu belirten Kemal Atatürk'ün, bu tarih görüşünde *millet*, *milliyet* ve *milliyetçilik* kavramlarının çok önemli yerleri vardır. Atatürk'ün milliyetçilik anlayışını şekillendiren en önemli etkenlerden birinin Kurtuluş Savaşı'nın ulusal niteliği ve gelişim süreci olduğunu görüyoruz. Henüz Kurtuluş Savaşı'nın başlarında Atatürk, *Türklük* duygusunu kendisine rehber edinmiştir. Samsun'dan Sadaret'e gönderdiği 22 Mayıs 1919 tarihli raporda, İzmir'in Yunan ordusunun işgali altına girdiğini, fakat Türklüğün yabancı tahakkümüne tahammülü olmadığını, ülkenin kurtuluşunun milletin birleşerek ulusal egemenlik düşüncesini ve Türklük duygusunu rehber edindiğini bildirmiştir.

Türkiye'nin ulusal sınırlarının çiziminde Wilson'un *milliyetler* ilkesini göz önünde tutan, bu konuda Mondros Mütarekesi'nin imza tarihindeki fiilî sınırları esas kabul

* **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri**, C.II, Ankara, AAM, 1997, s.44.

** **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri**, C.I, s.216. Ayrıca bkz: Atatürk, **Nutuk**, s.298-299.

eden ve bu noktadan hareketle, oluşumuna önderlik ettiği *Misak-ı Millî*'yi, hem Kurtuluş Savaşı'nın programı hem de ulusal sınırları belirleyen bir belge olarak değerlendiren Atatürk'e göre *Türkiye halkı ırken veya dinen ve harsen müttehit, yekdiğerine karşı hürmet-i mütekabile ve fedakârlık hissiyatıyla meşhum ve mukadderat ve menafii müşterek olan heyet-i içtimaiyedir*[*]. Onun bu tanımında ırk, din ve hars unsurları kadar müşterek menfaatler ön plandadır, gelecek de önemli bir unsurdur.

Kurtuluş Savaşı sırasında Türk milletinin detaylı bir tanımını yapmayan ve bu konuda ayrıntıya girmenin henüz zamanı olmadığını belirten Atatürk[**], savaşın başlarından itibaren *hâkimiyet-i milliye* düşüncesinin önemini vurgulamaktan da geri kalmamıştır[***]. Bu konuşmalarına bakınca, tarihsel içeriğin önemli bir yer tuttuğunu önceki dönemlere oranla tarihe daha fazla yer verdiğini görüyoruz. Özellikle, Türk Kurtuluş Savaşı döneminde çok sayıda tarih eseri okumuş olması, yukarıdaki görüşümüze açıklık kazandırmaktadır. Bir başka deyişle, Atatürk'ün tarih ve millet anlayışı açısından Kurtuluş Savaşı dönemi bir hazırlık evresi mahiyetinde olmuştur.

**Atatürk'ün Türklük Yorumu**

Ayşe Afet İnan, Atatürk'ün, Sakarya Zaferi ile Büyük Taarruz arasında yoğun şekilde İslâm tarihi okumuş, din adamlarıyla hararetli tartışmalar yapmış[****] olduğunu belirtiyor. *Halide Edip Adıvar*, ulema sınıfının, Doğu mefkûresini, eski İslâm demokrasisi halinde canlandırmak istediğini, bunun Atatürk'ü İslâm tarihini incelemeye yönelttiğini belirtiyor[*****]. Atatürk, bu konudaki bilgisini 1 Kasım 1922'de saltanatın kaldırılması sırasındaki uzun konuşmasında kullanmıştır. 4 ciltlik *Tarih* (1931) kitabının İslâm Tarihi kısmının yazımıyla yakından ilgilenmiştir. Taner Timur hocam ise, Atatürk'ün, bütün devrimciler gibi, yeni kurulacak devletin tarih içindeki yerini savaşın sonlarında düşünmeye başladığını, hareketin/devletin adının *Türkiye* olması nedeniyle Osmanlı öncesi eski Türk medeniyetleri ile ilgilendiğini açıklıyor[******].

Kemal Atatürk'ün, hayatının her döneminde olduğu gibi, Türk Kurtuluş Savaşı yıllarında da tarihle yakından ilgili olduğu, tarihi, çeşitli vesilelerle yaptığı konuşmalarda, bazen *millî bir heyecan* kaynağı, bazen de *ilmî bir mevzu* olarak ele aldığı, yapmak istediği yasalar ve devrimler açısından tarihe özel işlevler yüklediği belirtilir[*******]. Ki, doğrudur. H. İnalcık'a göre Kemal Atatürk, Kurtuluş Savaşı yıllarında yabancı temsilcilerle yaptığı konuşmalarda, onların Türkiye ve Türk ulusu hakkında yanlış bir zihniyete saplanmış olduklarını görmüş ve bununla mücadele etmiştir[********].

Bu noktada Kemal Atatürk'ün, Batılı devletlerin Osmanlı İmparatorluğu'nu parçaladıktan sonraki süreçte Türkiye Türklerini son sığınağı olan Anadolu'dan da kovmak suretiyle Şark Meselesi adındaki davasını halletmek meselesini kavradığını, bu nedenle

* **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri**, C.I, s.236-237.
** **A.g.e.**, s.29-30, 74-75.
*** **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri**, C.II, s.11.
**** "İstiklâl Savaşımızda Tarih Bilgisinin Rolü", **Atatürk Hakkında Konferanslar**, Ankara, TTK, 1946.
***** Halide Edip-Adıvar, **Türk'ün Ateşle İmtihanı**, 11. Baskı, İstanbul, 1994, s.127-130.
****** Taner Timur, **Türk Devrimi ve Sonrası**, 5.Baskı, Ankara, İmge, 2001, s.171-72.
******* Karal, "Atatürk'ün Türk Tarih Tezi", s.18.
******** H. İnalcık, "Türk Tarihi ve Atatürk'te Tarih Şuuru", **Türk Kültürü**, Nu.VI/67 (Mayıs 1968), s.7-8.

ülkenin aydın gençleri gibi Türkiye odaklı (yurt) bir düşünsel yönelime girdiğini, eski Anadolu kültürlerini ve medeniyetlerini sahiplendiğini görüyoruz.

Bu nedenlerle Atatürk, bu dönemde *Osmanlı tarihi* yerine *Türkiye tarihi* ve onunla bazı noktalarda eşanlamlı olmak üzere *millî tarih* deyimlerini kullanmaya başlamıştır. Atatürk'ün *millî tarih* görüşü, dönemin düşünsel gelişimiyle de uyum içindedir. Bu yıllarda Türkiye'nin içinde bulunduğu koşullar ve ülkenin geçirdiği değişim ve dönüşümler, aydınları da derinden etkilemiştir. Bu dönemde aydınlar, siyasal ve sosyal koşulların da etkisiyle, yeni bir ulusal kimlik ve tarih görüşü arayışı içerisine girmişlerdir. Bu arayışta ise Anadolu merkezli bir tarih anlayışı ön planda olmuştur. Turancı düşüncenin iflası, Türkiye bilincinin uyanmasına ve *Anadoluculuk* adında yeni bir düşünce akımının oluşmasına zemin hazırlamıştır. *Anadolucu aydınlar* grubu *Hilmi Ziya Ülken*, *Mükrimin Halil Yinanç*, *Hamit Sadi Selen* gibi Darülfünûn'un gençler mahfilinden oluşuyordu. Frank Tachau'ya göre birkaç parçalık yazısıyla bunların tarih anlayışını temsil eden Mükrimin Halil Yinanç, yeni tarih anlayışının adının *millî tarih*, konusunun da *Anadolu tarihi* olması gerektiğini ileri sürüyordu*.

Darülfünûn Edebiyat Fakültesi Müderrisler Kurulu, 19 Eylül 1922 tarihli toplantısında, öğrencilerinin isteği üzerine, oybirliği ile Kemal Atatürk'e fahrî profesörlük unvanının verilmesini kararlaştırır. Edebiyat Fakültesi başkan vekili Necip Âsım Yazıksız, Müderrisler Heyeti adına aynı gün Kemal Atatürk'e hitaben şu telgrafı çekiyor**: İstanbul Darülfünûnu Edebiyat Medresesi Meclis-i Müderrisîni 19 Eylül'de akdettiği celsede zat-ı münci-i kumandanîlerini fahri müderrisliğe müttefiken intihap eylemek*le fahreyler*. Kemal Atatürk, bir müddet sonra kendisini ziyaret eden üniversite kuruluna, mektep sıralarından beri çok sevdiği *tarih*le meşgul olduğunu, bu itibarla fahrî müderrisliğin *edebiyat*tan ziyade *tarih*e ait olmasının daha münasip olacağını açıkça ifade etmiş ve kurula hitaben *tarihçilerle çok konuşacağız* demiştir***. Buna rağmen Enver Ziya Karal, Atatürk'ün 1923'den 1928'e kadarki küçük zaman diliminde tarihle yakından alakadar olduğunu görmüyoruz****, demiştir.

Kemal Atatürk, başta *Nutuk* olmak üzere harf ve hars inkılâbı konusundaki çalışmalarında *Türk tarihi* hakkında etraflı incelemelerde bulunmuştur. Özellikle Arap harflerinin yerine Latin harflerinin kabulü sırasında çok yakından ilgilenmiş ve bunun sonuçlarını söylev ve demeçlerinde kullanmıştır. Medeniyet tarihinde Türklerin konumu konusu üzerinde ayrıca durmuştur. Türk Kurtuluş Savaşı'nın sorumluluk kademelerinde bulunmuş kişiler de tarihle yakından ilgilenmişler ve tarihi işlevsel şekilde kullanmışlardır. Erzurum milletvekili *Süleyman Necati* (Güneri), TBMM'nin 29 Mayıs 1920 tarihli oturumunda Türkler ile Batılıları şöyle karşılaştırır:

*Galya ormanlarında, Normandiya sahillerinde insanlar daha çıplak ve vahşi vahşi gezerken, bizim atalarımız çok büyük bir medeniyet kurmuş, Hint hudutlarından Akdeniz'e kadar yayılmışlar, büyük bir medeniyet vücuda getirmişlerdi. Her nereye uğramışlarsa hâkim olmuşlar, altı bin senelik kocaman, hür bir tarih sahibi olmuşlardır.*

* "The Search for National Identity Amongs Turks", **Die Welt des Islams**, Nu.VIII/3 (1963), s.167.
** İkdam, 20 Eylül 1338, s.3.
*** Ş. Günaltay, "Atatürk'ün Tarihçiliği ve Fahrî Profesörlüğü Hakkında Bir Hatıra", **Belleten**, Nu.III/10 (1 Nisan 1939); Fuat Ezgü; "Atatürk'ün Fahrî Müderrislik Diploması", **Tarih Hazinesi**, Nu.5 (15 Ocak 1951).
**** Karal, "Atatürk'ün Türk Tarih Tezi", s.59.

Süleyman Necati Güneri'ye göre böylesine derin ve zengin geçmişi olan bir millet, tarih sahnesinden silinemezdi*. Çünkü ona göre Türkler, gücünü tarihten alan medenî bir millettir.

Batılıların Türkler hakkındaki yanlış düşüncelerine ve bunların Türk aydınları üzerindeki etkilerine ve özelliklerine de işaret eden Kemal Atatürk'e göre Batılıların, Türklerin medenî olmadığı ve medenî olmak kabiliyetinden yoksun olduğu iddiası tarihsel gerçeklere aykırıdır; çünkü küçük bir aşiretten bir imparatorluk kuran ve bir dönem Avrupa'ya kadar ilerleyen bir millet, *yalnız kılıç kuvvetiyle vücuda gelemezdi*; üstelik Avrupa içlerine kadar ilerleyen bir orduyu donatmak ve idare etmek yalnızca askerî bir konu da değildir. Bu durum, orduyu yöneten bütün devlet teşkilâtının da dönemine göre ileri bir düzeyde olduğunu da gösterir**. Bu tarihî tespitle de kendini açığa vuran millî tarih görüşü, Atatürk'ün Türk tarihini bir bütün şeklinde ele almasına ve eski Türk tarihi ile yakından ilgilenmesine yol açmıştır. Bu tarih görüşü ile *millet* unsuruna öncelik veriliyor ve hanedanlık tarihinin yerini *millî tarih* alıyordu.

Bu millî tarih görüşü ile Türk tarih anlayışı birbirini bütünleyen iki ana kola ayrılır: Türk Tarihi ve Türkiye Tarihi. *Türk Tarihi* denince Orta Asya'da Türklerin kültürel ve medenî bir tarihî varlık olarak ortaya çıkışı ile oradan bütün dünyaya yayılımı ve hâkimiyeti konusuna vurguda bulunulur. *Türkiye Tarihi* denince ise eski *Anadolu/Türkiye* medeniyetlerinin sahiplenilmesi, Türklükle bağlarının kurulmasıdır. Bu yaklaşım aynı zamanda tarih anlayışımızda bir ikilemi beraberinde getirmiştir***: Türk tarih anlayışı, köken ve orijin bakımından Orta Asya kökenlidir, ama Türklerin dünyada dağılımı bakımından Çin denizinden Adriyatik kıyılarına kadarki geniş bir alana yayılan oldukça dağınık, geniş bir alana yayılmış karmaşık bir anlatı biçimidir. İşte etnik köken bakımından Türkistan, dinsel bağlar bakımından Arabistan, kültürel yönelim bakımından Anadolu/Türkiye odaklı bu tarih söylemi, oldukça özgündür.

**Millî Tarih Görüş**ü

Kemal Atatürk, 1 Kasım 1922'de TBMM'de yaptığı tarihî konuşmasında, Türk ve İslâm tarihleri hakkında derin ve geniş bilgisi ve bir sentez yeteneği olduğunu açıkça ortaya koymuştur. Tarihi, tarihten önceki ve tarihten sonraki dönemler olmak üzere ikiye ayıran ve insanlığın da iki dönemde ele alınabileceğini belirten Atatürk, ilk dönemine insanlığın çocukluk ve gençlik, ikinci dönemine yetişkinlik ve olgunluk devridir, demiştir. Bu tarihsel dönemlendirme İbn Haldun'un tarih anlayışının insanlık tarihini dönemlere ayıran yaklaşımını anımsatmaktadır. Burada aklımıza Osmanlı tarihçileri üzerinde İbn Haldun etkisi gelmektedir. Tanrı'nın, ilk dönemde insanlığa peygamberler ve elçiler gönderdiğini, son peygamberin ise Hz. Muhammet olduğunu belirtiyor. Hz. Muhammet'in Arap toplumu içinde dünyaya gelmiş bir peygamber olduğunu, Türklerin ise Peygamber Nuh'un oğlu Yafes'in soyundan geldiğini açıklıyor ve tarihin ilk dönemleriyle ilgili yeterince belge bulunmadığını, tarihle ilgili yorumlarında bunun da dikkate alınması gerektiğini önemle belirtiyor****.

* Samet Ağaoğlu, **Kuva-yı Milliye Ruhu**, 3. Baskı, İstanbul, 1963, s.102.
** **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri**, C.II, s.7-8.
*** Etienne Copeaux, **Türk Tarih Tezinden Türk-İslâm Sentezine**, İstanbul, İletişim, 2006, s.20-21.
**** Atatürk, **Nutuk (Vesikalar)**, s.930-931.

İşte bu yeterince kanıt bulunmayan döneme yönelmek, heyecanlı tarihçileri *romantik* yapıyor. Türklerin 15 yüzyıl önce Orta Asya'da büyük devletler kurmuş ve insanlığın her türlü becerisine sahip olmuş bir millet olduğunu belirten Atatürk'e göre 1920'lerin başında bütün dünyada 100 milyondan fazla nüfusu olan Türklerin, buna koşut olarak geçmişte de önemli bir konumu olmalıdır. İslâmiyet'in ortaya çıkışından 250 yıl önce (yani 1922'den 1500 yıl önce)** Orta Asya'da büyük bir *Türkiye Devleti* bulunduğunu belirten Kemal Atatürk'e göre Türkler, Müslüman olduktan sonra doğu ve batı yönünde göç ederek ülkelerini genişlettiler; Kafkasya, İran, Irak, Suriye ile birlikte Anadolu'ya da nüfuz eden Selçuklu Devleti'ni kurdular. İşte Osmanlı Devleti, Türkiye Selçuklu Devleti'nin yıkıntıları üzerinde kurulmuş, böylece onun vârisi olmuştur**. Bu açıklamaları ve yaklaşımı, Atatürk'ün *Osmanlı* geçmişini reddetmediğini, Türk tarihini bir bütün olarak değerlendirdiğini gösteriyor. Hatta Türklerin soyunu Nuh'a bağlarken açıkça Osmanlı resmi tarih söylemini kullanıyor.

Bununla birlikte Atatürk, Türklerin tarihî konumunu dinsel metinlerden aldıkları ile *romantik* bir nitelik vermekten kaçınmaz, ancak tarihî gerçeğe de bağlar. Türk tarihinde Selçuklu Türklerine merkezi bir konum veren Atatürk, Türk tarihini, Osmanlı ve İslâm tarihinin kapsamı alanından çıkararak geniş ve derin bir anlayışla yorumlar. Bu yorumunda Osmanlı ve İslâm geçmişlerinin, bundan daha uzun bir geçmişi olan Türk tarihinin yalnızca bir evresini oluşturduğunu da görüyoruz. Bu yaklaşımında geniş anlamda *millet* kavramının esas alındığı, dolayısıyla Osmanlı hanedancı tarih görüşünün terk edildiği anlaşılıyor. Çünkü Osmanlı saltanatının kaldırılmasıyla Osmanlı hanedanı tarihe karışmış ve Osmanlı düşüncesi resmen sona ermiştir. Saltanatın kaldırılmasından itibaren Osmanlıcı (hanedancı) tarih anlayışının yerini milliyetçi/ulusçu tarih anlayışının almaya başladığı, ulusal iradenin egemen olmasının yeni tarih anlayışının yerleşmesinde önemli bir etken olduğu söylenebilir.

Kemal Atatürk, *romantik* tarih anlayışını popüler/politik bir söylemle ve pratik olarak ifade etmiştir. 2 Şubat 1923'te İzmir, 40 asırlık bir ata1ar yurdudur demiştir. Buna benzer başka sözler de sarf etmiş olduğunu konuşmalarında okuduğumuz Atatürk, 15 Ocak 1923'te Adana Türk Ocağı'nda *Adana'nın tarihin malûm devirlerinden beri tamamen bir Türk memleketi olduğunu****** açıklıyor. 28 Ocak 1919 tarihinde Toros'tan Antakya'ya kadarki mıntıkanın *bin seneden beri Türk kanıyla yoğrulmuş* olduğunu belirtiyor******. Buna benzer keskin, derin ve romantik ifadeleriyle Atatürk, Misak-ı Millî sınırları içindeki yeni Türkiye'nin tarihsel açıdan tam bir *Türk yurdu* olduğunu vurgulamak istemiştir. Bu yaklaşım, 1920'lerin sonlarında şekillenmeye başlayacak olan Türk Tarih Tezi'nin de başlangıcı sayılabilir. Bu tarih tezinin oluşumunda, Türkiye üzerindeki emperyalist iddialarının da önemli etkileri olmuştur. 1922 tarihli *Pontus Meselesi* başlıklı yapıt, işte bu konuda gayet açıklayıcı bilgiler vermektedir.

TBMM yayınları arasında 1922'de basılan *Pontus Meselesi*, Türk Tarih Tezi'nin âdeta ilk ciddi habercisi gibidir. Bu kitapta, Anadolu'nun baştanbaşa Türk olduğu ve

* Bu sözleri ile Kemal Atatürk, sanırım I. Göktürk kağanlığını (552-745) kastediyordu.
** **A.g.e.**, s.931-936.
*** **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri**, C.II, s.117.
**** Atatürk, **Nutuk (Vesikalar)**, s.876-877.

binlerce yıldan beri Türklerin özvatanı ve özyurdu olduğu vurgulanıyor, Türklerin Anadolu'ya Ertuğrul Gazi ile hatta Selçuklulardan önce gelmedikleri, bilinen en eski zamanlardan beri Anadolu'da Türk ırkının mevcut olduğu belirtiliyordu. Anadolu'nun ilk sakinleri, tarihin ortaya koyduğu bilgilere göre *Turanî* kavimlerdir. Bu eserde yalnızca Anadolu'da değil, en eski dönemlerde bile Irak ve Filistin topraklarında büyük olasılıkla *Turanî* bir kavmin yerleşmiş olduğu belirtiliyor, söz konusu ülkelerde Arî ve Samî ırklarının değil, Turan ırkının yerleşmiş olduğu bilgisi Batılı *Tarih* (Şarkiyat) bilginlerinin çalışmalarıyla ortaya çıkarılmakta olduğu açıklanıyor*.

Bu eserde, Anadolu'da, eski Anadolu kavimlerinin (Sümerler, Hititler) ırksal özelliklerine sahip olmayan ve Anadolu'nun yerli halkı olan Turanîlerle yakınlıkları kesin olarak belirlenmemiş kavimlerin (Frigyalılar, Lidyalılar) de bulunduğu açıklanıyor. Buna karşın, Anadolu'da görkemli bir devlet kurarak saltanat sürmüş oldukları bilinen Sümerlerin ve Hititlerin ise geniş anlamda *Moğol-Türk* veya *Turanî* kavimler olduklarının kanıtlandığı belirtiliyor. Bu doktriner eserde, Sümerlerin ırk ve dillerinin özelliklerine dayanarak, Turanî bir kökene sahip olduklarını ilk kez Alman bilgini Fritz Hummell'in ifade etmiş olduğu anlatılıyor. Hititlerin de aynı kökenden geldiği konusunda ise İngiliz misyonerleri tarafından kaleme alınan eserlerde verilen bilgilere atıfta bulunuluyordu. Yine aynı eserde, *Amasya Tarihi* müellifi Hüseyin Hüsamettin Yaşar'ın Pontus krallığının bir Turanî kavim olan Hunlar tarafından kurulduğu iddiası ise *biraz fazla gayretkeşlik*** olarak görülüyordu.

Bu kitabın Lozan Barış Konferansı öncesinde yayınlanarak Batılılar nezdinde bir kanıt kitabı olarak kullanılmış olması, tezlerin yöneldiği çevreyi ve temel hedefini göstermesi açısından önemlidir. Benzer bir kitap da Lozan Konferansı uzman heyeti içinde bulunan Tarsus eşrafından genç tarihçi Mehmet Niyazi Ramazanoğlu'nun aynı amaca yönelik çıkardığı *La Province d'Adana* (1920) kitabı, müzakereler sırasında müzakere masasına oturan bütün milletlerin delege heyetlerine dağıtıldı. Kitapta Adana bölgesine ilişkin çok kuvvetli vesikalara dayanılarak gösterilen etnolojik ve tarihsel kayıtlar, karşı tarafın ileri sürdüğü temelsiz iddiaları çürüttü ve millî sınırın tespit edilmesine yönelik verilen son kararlar üzerinde etkili oldu***. Bu katkısı ile Niyazi Ramazanoğlu, devlet katında muteber bir mevki edindi, bunun verdiği güvenle 1927'de Fuad Köprülü zamanında Türk Tarih Encümeni üyeliğine seçildi.

*Pontus Meselesi* başlıklı bu doktriner eser, bilimsel olmaktan ziyade Anadolu üzerinde Yunan ve Ermeni iddialarına karşılık vermek amacıyla hazırlanılmış, bu millî amaca matuf olarak *tarih* yardımcı bir unsur olarak kullanılmıştır. Dolayısıyla, yeni tarih anlayışı Türk Kurtuluş Savaşı koşulları içinde şekillenmiş ve savaştan sonraki gelişmeler bu tarih görüşünü hazırlayıcı etkilerde bulunmuştur. Bu ulusal tarih görüşünün oluşumunda, hem Türk Kurtuluş Savaşı lideri hem de yeni Türkiye'nin önderi Kemal Atatürk'ün önemli işlevleri olduğunu açıkça görüyoruz. Bu bağlamda, millî tarih anlayışını açıklayan en önemli kavramlardan birinin *Türk Tarihi* ile onun anlamdaşı *Türkiye Tarihi* deyimleri olduğunu anlıyoruz. Bu iki kavram işlevleri ve anlamları açısından bir-

* **Pontus Meselesi**, yay.haz. Yılmaz Kurt, Ankara, TBMM, 1995, s.3.
** **A.g.e.**, s.4-12.
*** Hilmi Ziya Ülken, **Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi**, İstanbul, Ülken, 1992, s.413-414.

birinden tamamen farklıdır ve bugün aynı anlam/mefhum karmaşası devam etmektedir. Bugünkü Türkiye toprakları odaklı geçmişine *Türkiye Tarihi*, Orta Asya geçmişine *Türk Tarihi* diyoruz.

Bizde tarih anlayışının şekillenmesi bağlamında Maarif Vekâleti tarafından 15 Temmuz 1921'de Ankara'da toplanan *Heyet-i İlmiye*'nin de etkisi olmuştur. Toplantıya birçok Darülfünûn müderrisi ile Ziya Gökalp, Fuad Köprülü, Samih Rifat gibi tarihçilerin yanı sıra Nafî Atuf Kansu, İhsan Sungu, İsmail Hakkı Baltacıoğlu gibi eğitimciler de katılmıştır. Bu toplantılara ders planları, müfredat programları, okul işleri ve benzeri konuları görüşmek üzere savaştan sonra da devam edilmiştir. Bu konudaki başlangıcın Kurtuluş Savaşı'nın en hararetli bir döneminde olması, *millî kültür* çalışmaları açısından anlamlı ve önemlidir. Bu kongrelerde ortaya atılan ve 1922-1928 yılları arasında eğitimle ilgili görüşlerin çoğunluğu Ziya Gökalp'a aittir.

Kemal Atatürk, M. Fuad Köprülü'nün 1923'te yayınlanan *Türkiye Tarihi* başlıklı eserini kısa sürede büyük zevk ve istifade ile okumuş ve ilgililerden eserin yazarına müstakbel tarih kitaplarının yayımı için maddî destek sağlanmasını istemiştir*. Halil İnalcık'a göre bu yapıt, o zamana kadar bu konuda yapılmış incelemelerin açık ve derin bir terkibidir. İnalcık, Köprülü'nün söz konusu eserinin birçok bölümünün, 1930'dan itibaren Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti tarafından yayınlanan tarih eserlerine olduğu gibi alındığını belirtiyor**. Belirtiyor, ancak bu konuda somut bir örnek vermiyor. Köprülü'nün talebesi olması bunda etkili olsa gerektir. Ancak hocasının bu kitabının özgün olmaktan ziyade bir *compilation* olduğunu hem dönemin tarihçileri ortaya koymuş hem de hocası bu tespiti kabul etmiştir***. Bu sıralarda Köprülü'nün Maarif Vekâleti Müsteşarlığı'na getirilerek bir yıl kadar bu görevde kalması, Türk Tarih Encümeni üyeliğine seçilmesi ve Türkiyat Enstitüsü'nün kuruluşuna öncülük etmesi tarih anlayışının oluşumunu etkilemiştir.

Resmi tarih görüşünün kökten bir değişim dönemine girdiği bu süreçten tarih anlayışı, tarih yazımı ve tarih öğretimi doğal olarak etkilendi. Başta Kurtuluş Savaşı karşıtı tavırları nedeniyle saltanatın kaldırılması üzerine Osmanlı hanedanının yurtdışına kaçması, *padişahım çok yaşa* diye yemin ederek öğrenim gören gençliğin hanedancı değil ulusçu bir anlayışa yönelmesi durumunu doğurdu. İşte bu noktada Osmanlı yönetici sınıfının hayatı ile sınırlı altı yüzyıldan ibaret tarih anlayışı yerine kökenleri antikçağlara uzanan romantik bir dönemin resmi tarih görüşünü başlattı.

Kemal Atatürk, 22 Eylül 1924'te Samsun'da öğretmenlere hitaben yaptığı konuşmada tarih ve millet bilinci konusunda derin ve geniş sözler söylüyordu. *Bizim milletimiz derin, amik bir maziye maliktir* diyen Atatürk, şöyle devam ediyordu****: *Milletimizin hayatı asarını (eserlerini) düşünelim. Bu düşünce bizi elbette altı yedi asırlık Osmanlı Türklüğünden, çok asırlık Selçuk Türklerine ve ondan evvel bu devirlerin her birine muadil olan ne büyük Türk devirlerine kavuşturur. Bütün bu edvarda dikkat buyurunuz. Türk kendi ruhunu, benliğini, hayatını unutmuş; nereden geldiği belirsiz bir takım belirsiz rüesanın şuursuz vasıtası olmak mevkiine düşmüştür. Türk milleti kendi benliğini,*

* M. Fuad Köprülü, "Bir Hâtıra", **Belleten**, Nu.III/10 (1Nisan 1939), s.278.
** Halil İnalcık, "Türk İlmi ve M. Fuat Köprülü", **Türk Kültürü**, Nu.VI/65 (Mart 1968), s.292.
*** Mustafa Oral, **Türkiye'de Romantik Tarihçilik**, İstanbul, Yeni İnsan, 2014, s.?
**** **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri**, C.II, s.204.

*kendi dimağını, kendi ruhunu unutur gibi olmuş ve mevcudiyetiyle herhangi bir maksada, neticesi zillet olan, esaret olan fisebilillah köle olmaya müncer olan haklı bir hedefe sürüklenmiştir…*

Bu sözler, Türkiye'de modern anlamda ulusal tarih ve millet anlayışının oluşumu sürecinde bir dönüm noktasıdır. Çünkü bundan sonraki süreçte Türk milleti ve Türk tarihi, Osmanlı-İslâm sınırları aşılarak tarihsel derinliği içinde ve laik bir yaklaşımla ele alınmaya başlamıştır. Daha önce de Osmanlı döneminde bu çeşit yaklaşımlar ortaya konulmuş olmakla birlikte, bu laiklik ve ulusallık ilkesidir ki, Batılı anlamda modern bir ulus olmanın yolunu açmıştır. Bu yol, 3 Mart 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile açılmış, Atatürk'ün ulusal kültür çalışmalarıyla devam etmiştir. Bu çalışmaların başında ise sistematik dil ve tarih çalışmaları gelmektedir.

**Sonuç olarak**, Kemal Atatürk'ün tarih anlayışı, millet anlayışının temelidir. Bu tarih anlayışında ulusal varlığın tarihsel temeli konusu önemli bir yer tutmaktadır. Biz burada yalnızca Türk Kurtuluş Savaşı dönemindeki başlıca gelişmeleri ve temel tartışmaları ve düşünceleri değerlendirmeye çalıştık. Çünkü Kemal Atatürk'ün tarih ve millet bilincinin teoriden pratiğe döküldüğü ve sınandığı asıl ortam, Türk Kurtuluş Savaşı'nın olağanüstü koşullarıdır. Bu koşullar, Anadolu Türkü'nün, emperyal Batılı devletler tarafından âdeta tarih sahnesinden silinmek istendiği, bunun için her türlü yol ve yönteme başvurulduğu bir dönemin koşullarıdır. Kemal Atatürk, bu olumsuz koşulları bertaraf etmek ve ulusal bilincine henüz kavuşan Türk milletine yeni bir ruh vermek için, ulusal bilinci canlandırmaya ve dinamik bir ulusal tarih anlayışı oluşturmaya çalışmıştır. Bu düşünsel çalışmalar, modern anlamda bir ulusal bilincin yanı sıra ulusal kimlik ve kişilik oluşumunun da temelleri sayılmıştır.

**Kaynakça**


Adıvar, Halide Edip; **Türk'ün Ateşle İmtihanı**, 11. Baskı, İstanbul, 1994.

Ağaoğlu, Samet; **Kuva-yı Milliye Ruhu**, 3.Baskı, İstanbul, 1963.

Atatürk, Kemal; **Nutuk**, Ankara, TTK, 1991.

----------; **Nutuk (Vesikalar)**, Ankara, TTK, 1991.

**Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri**, C.I-III, Ankara, AAM, 1997.

Atay, Falih Rıfkı; **Atatürk'ün Bana Anlattıkları**, İstanbul, Sel, 1955.

Başgöz, İlhan; **Türkiye'nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk**, Ankara, 1995.

Copeaux, E.; **Türk Tarih Tezinden Türk-İslâm Sentezine**, İstanbul, 2006.

Emre, Ahmed Djevad; **Les Turcs d'aprés les auteurs célébres**, İstanbul, 1919.

Ezgü; Fuat; "Atatürk'ün Fahrî Müderrislik Diploması", **Tarih Hazinesi**, Nu.5 (15 Ocak 1951).

"Garp Müelliflerinin Şehadeti", **Vakit**, 12 Haziran 1335.

Gökberk, Macit; "Tarih Bilinci", Ömer Asım Aksoy Armağanı, Ankara, 1978.

Günaltay, Şemseddin; "Atatürk'ün Tarihçiliği ve Fahrî Profesörlüğü Hakkında Bir Hatıra", **Belleten**, Nu.III/10 (1 Nisan 1939).

İnalcık, H.; "Türk İlmi ve Fuat Köprülü", **Türk Kültürü**, Nu.VI/65 (Mart 1968).

----------; "Atatürk'te Tarih Şuuru", **Türk Kültürü**, Nu.VI/67 (Mayıs 1968).

İnan, Afet; "İstiklâl Savaşımızda Tarih Bilgisinin Rolü", **Atatürk Hakkında Konferanslar**,

Ankara, TTK, 1946.
Karal, Enver Ziya; "Atatürk'ün Türk Tarih Tezi", **Atatürk Hakkında Konferanslar**, Ankara, TTK, 1946.
Kitsikis, Dimitri; **Yunan Propagandası**, İstanbul, t.y.
Köprülü, M. Fuad; "Bir Hâtıra", **Belleten**, Nu.III/10 (1Nisan 1939).
**Pontus Meselesi**, yay.haz. Yılmaz Kurt, Ankara, TBMM, 1995.
Tachau, Frank; "The Search for National Identity Amongs Turks", **Die Welt des Islams**, Nu.VIII/3 (1963).
Timur, Taner; **Türk Devrimi ve Sonrası**, 5.Baskı, Ankara, İmge, 2001.
Turan, Şerafettin; **Türk Devrim Tarihi**, 1. Kitap, Ankara, Bilgi, 1991.
Ülken, Hilmi Ziya; **Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi**, İstanbul, 1992.

*Özet*

## TÜRK KURTULUŞ SAVAŞI'NDA ATATÜRK'ÜN TARİH VE MİLLET ANLAYIŞI

Ulusların tarih yapmaları gibi yazmaları da kendilerine özgüdür. Ve her ikisi de güçlü olduğu kadar dünya medeniyetler tarihinde söz sahibi olabilmişlerdir. Aynı şekilde varlık yokluk savaşımı gibi olağanüstü olaylardan sonra ortaya çıkmaktadır. Ulusal devletlerin yeni bir kimlik arayışı da bu kimlik arayışının ve bu oluşumun hemen ardından kendini göstermektedir. Bu kimlik ihtiyacı üzerine milletler, yeni ve dinamik bir tarih görüşüne sarılırlar. Türk kültüründe de bu durum farklı değildir. Türk Kurtuluş Savaşı sonrasında ordu ve milletin büyük komutanı Kemal Atatürk, yeni devletin acil ihtiyaçlarından biri olarak bu konuyu görmüş ve uzun süredir üzerinde düşündüğü yeni tarih anlayışının oluşumuna da önderlik etmiştir. Bu tarih anlayışı, kuru ve hamasetten uzak, gerçekçi, işlevsel ve bilimseldir. Kemal Atatürk, geçmişten beri Türk tarih, dil ve kültürünün özünü aramış, Pantürkizm ve Panislâmizm gibi geçmişte kimi zaman denenmiş, ancak Türk kültüründe yerleşememiş anlayışların yerine, temeli Anadolu kültürüne dayalı bir anlayışı ortaya koymuştur. Bu anlayışla Kemal Atatürk, Türk milletinin yaşadığı olağanüstü koşulların içinde bir çıkış yolu aramış, modern anlamda bir ulusal kimlik ve kişilik bina edilmesine katkıda bulunmuştur. Dolayısıyla varlık yokluk mücadelesi içinde hem savaşı hem de savaş sonrası yeni millet tanımı ve ulusal tarih bilincini belirlemiştir. Bu makalede, Kurtuluş Savaşı'nda Kemal Atatürk'le birlikte görülen yeni ulus ve tarih anlayışının ulusal planda kabul ettirilmesi ve savunulması üzerinde durulacaktır.

**Anahtar Kelimeler:** Atatürk**,** Kurtuluş Savaşı, tarih anlayışı, tarih yazımı, Türkler, Türkiye

***Abstract***

## ATATURK'S CONCEPTION OF HISTORY AND NATIONS IN TURKISH WAR OF INDEPENDENCE

It's peculiar that nations make its history such as writing its history. And both had to have a voice in the history of world civilization when they became strong. Likewise, it occured after an extraordinary events such as struggle of presence-absence. And a new identity research of national states rise to the occasion right after from this identity research and creation. Nations are wrap cling to a new and dynamic view of history on this identity needs. In Turkish culture, this situation is no different. Kemal Ataturk, the Great Commander of the army and nation, has seen this issue one of the urgent needs of the new states and led the new understanding of history that thought for a long time, after the Turkish War of Independence. This conception of history is away from dry and heroism, it is realistic, functional and scientific. Kemal Ataturk search for the essence of Turkish history, language and culture all along, and revealed based on basic reason of Anatolian culture, instead of reasons tried in the past sometimes, like Pan-Turkism and Pan-Islamism, but couldn't established in Turkish culture. Kemal Ataturk, looked for a way out in extraordinary circumstance that Turkish nation inhabited and contributed to built a national identity and character in the modern sense, in this understanding. Thus, he has determined the new definition of nation and national historical consciousness both war and post-war in the struggle for presence-absence. In this article, will be able to emphasize of the new nation and understanding the history to get accepted and defended by Ataturk in the Turkish War of Independence, in the national plan.

**Keywords:** Ataturk, War of Independence, historical thinking, historiography, Turks, Turkey